

מסורת הש"ס

(א) רש"י מ"ז, (ב) מהלל (קו, ו) דף מ.ל. (ד) ב"ס' א"מ, (ה) [נכריס י, ו] [נ] [ז] (ז) [נ] [י], (ח) [נ] [נכנא] בתרא נ"ג, [ז].

תורה אור השלם

1. פסילי אלהיהם תשרפן באש לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת קרן פן תקשך בו כי תועבת ה' אלהיך הוא: דברים י' כה

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומה שעליהן וכו' אין צדק מה לאסוף אצל תלוש שעליהם כמלש ס"ל ויבית עבד' כוכבים מיהא הו' נמחק: (ב) בא"ד עובדיהם מיהא לשם עבודת כוכבים עבד' להו ולעבודת כוכבים מיכוני ובתמורה מוקף לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהיה דומיל דמחוב: (ג) ד"ה מפני וכו' בשאר נטעו: (ד) ד"ה ארבע וכו' לפניך אחר שאין לנו לדרוש וכו' ונעשות מיהא מנעטעין כ"ל ויבית מיהא נמחק: (ה) תוס' ד"ה אלהיהם וכו' עבודת כוכבים קרו להו ולעבודת כוכבים מיכוני ובתמורה מוקף לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהו' דומיל דמחוב ע"ל והקשה ר"ח כ"ל ויבית כוכבי' נמחק: (ו) בא"ד תלוש שעליהם כמלש של שאר עבודת כוכבים: (ז) בא"ד מה שפי' ר"ח דהא דאינו קרוי זכתי ממיס הכא ששועט להר בגוץ שהוא חוק: (ח) ד"ה אמר וכו' תלמיד אחד שגל לבית המדרש לפני חכמי: (ט) ד"ה תני קמא וכו' בתמורה דאמרין כ"ל ואת כ' נמחק: (י) בא"ד שנטעו ולבסוף עבדו אסור כדאמרין לקמן ל"ה יוסי בר' יהודה ומ"ק מממיר טפי כ"ל ויבית רבי יוסי הגלילי נמחק:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה ומה שעליהם שריס ונעשות שן קרקע עולם אין צדק מה לאסוף אצל תלוש שעליהם מיהא הו' כל זה נמחק וכו' והו' לפי אחרים ועי' תוס' (עמ"ס רבינו גי' ס' קמה ס"ק ה):

כל הצלמים פרק שלישי עבודה זרה

מה.

עין משפט
ג' מ' מצוה

מ' א ב מ"י פ"ח מהל' עובדת כוכבים ה"ל א ג סגל לאון קמה טושיע י"ד סימן קמה טע"ף א: מ"ח ג מ"י שם הלכה ז טושיע שם טע"ף ז:

רבינו הגנאל

כוס זה לעבודת כוכבים לא אמר כלום שאין הקדש לעבודת כוכבים ואינו אומר אינה גבובה נהי דלא אתסר נהי מיהא איכא: מתני' הנכרים העובדים את ההרים ואת הגבעות הן מותרין ומה שעליהן כסף וזהב עליהם ולקחת קרן פן תקשך בו כי תועבת ה' אלהיך הוא: דברים י' כה

מתני' הן מוסרין. ההרים עלמין מותרין לתמוז אצנים מהן ולזריעה דמחובר לא מתסר כדנפקא לן (לקמן) מאלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם כדדריש ר' יוסי הגלילי: ומה שעליהן כגון אס יפוס וזה וכסף אסור שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך ואע"ג דליניהו לאו עבודת כוכבים מקרו ולא מתסרי גזירת הכתוב היא [א] (ה) שהרים וגבעות שהן קרקע עולם אין צדק מה לאסוף אצל (ה) עבודת כוכבים מיהא הו' דתלוש שעליהם כמלש של שאר עבודת כוכבים שנאמר לא תחמוד עליהם על כל שהן עבדין משמע ועל כרחו אנו צריכין לפרש ללאו עבודת כוכבים מיקרו דלמרינן בהשועט (מולין 97 מ.) הא דלמך להר והא דלמך לגדל דהר שהשועט לשם הר לא מיקרי זכתי מתיס' והא דמניא לקמן ועובדיהם צסיף משום האי טעמא הוא דלע"ג ללאו עבודת כוכבים מיהא לשם עבודת כוכבים עבדי' להו ולעבודת כוכבים מיכוני ובתמורה מוקף לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהיה דומיל דמחוב ע"ל והקשה ר"ח כ"ל ויבית מיהא נמחק: (ב) בא"ד עובדיהם מיהא לשם עבודת כוכבים עבד' להו ולעבודת כוכבים מיכוני ובתמורה מוקף לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהיה דומיל דמחוב ע"ל והקשה ר"ח כ"ל ויבית מיהא נמחק: (ג) ד"ה מפני וכו' בשאר נטעו: (ד) ד"ה ארבע וכו' לפניך אחר שאין לנו לדרוש וכו' ונעשות מיהא מנעטעין כ"ל ויבית מיהא נמחק: (ה) תוס' ד"ה אלהיהם וכו' עבודת כוכבים קרו להו ולעבודת כוכבים מיכוני ובתמורה מוקף לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהו' דומיל דמחוב ע"ל והקשה ר"ח כ"ל ויבית כוכבי' נמחק: (ו) בא"ד תלוש שעליהם כמלש של שאר עבודת כוכבים: (ז) בא"ד מה שפי' ר"ח דהא דאינו קרוי זכתי ממיס הכא ששועט להר בגוץ שהוא חוק: (ח) ד"ה אמר וכו' תלמיד אחד שגל לבית המדרש לפני חכמי: (ט) ד"ה תני קמא וכו' בתמורה דאמרין כ"ל ואת כ' נמחק: (י) בא"ד שנטעו ולבסוף עבדו אסור כדאמרין לקמן ל"ה יוסי בר' יהודה ומ"ק מממיר טפי כ"ל ויבית רבי יוסי הגלילי נמחק:

אלהיהם על ההרים. פרש"י צ"ח אחרים וזה לשונו הן מותרין ההרים עלמין מותרים לזריעה ולתמוז אצנים מהם דמחובר לא מיתסר כדדריש ליה ר' יוסי הגלילי מאלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם ומה שעליהם כגון אס יפוס כסף וזהב אסורין שנאמר לא תחמוד כסף וזהב וגו' ואף על גב דליניהו לאו עבודת כוכבים מיקרו ולא מתסרו גזירת הכתוב היא שיהא תלוש שעליהם כמלש של שאר עבודת כוכבים דכתיב לא תחמוד כסף וזהב עליהם על כל מה שהם עובדים משמע וע"כ צריכין אנו לפרש ללאו מקרו עבודת כוכבים דלמרינן בהשועט (מולין מ. ו) ד"ה הא) הא דלמך להר הא דלמך לגדל דהר שהשועט לשם הר לא מיקרי זכתי מתיס' והא דמניא לקמן ועובדיהם צסיף משום האי טעמא הוא דלע"ג ללאו עבודת כוכבים מיהא לשם עבודת כוכבים עבדי' להו ולעבודת כוכבים מיכוני ובתמורה מוקף לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהיה דומיל דמחוב ע"ל והקשה ר"ח כ"ל ויבית מיהא נמחק: (ב) בא"ד עובדיהם מיהא לשם עבודת כוכבים עבד' להו ולעבודת כוכבים מיכוני ובתמורה מוקף לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהיה דומיל דמחוב ע"ל והקשה ר"ח כ"ל ויבית מיהא נמחק: (ג) ד"ה מפני וכו' בשאר נטעו: (ד) ד"ה ארבע וכו' לפניך אחר שאין לנו לדרוש וכו' ונעשות מיהא מנעטעין כ"ל ויבית מיהא נמחק: (ה) תוס' ד"ה אלהיהם וכו' עבודת כוכבים קרו להו ולעבודת כוכבים מיכוני ובתמורה מוקף לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהו' דומיל דמחוב ע"ל והקשה ר"ח כ"ל ויבית כוכבי' נמחק: (ו) בא"ד תלוש שעליהם כמלש של שאר עבודת כוכבים: (ז) בא"ד מה שפי' ר"ח דהא דאינו קרוי זכתי ממיס הכא ששועט להר בגוץ שהוא חוק: (ח) ד"ה אמר וכו' תלמיד אחד שגל לבית המדרש לפני חכמי: (ט) ד"ה תני קמא וכו' בתמורה דאמרין כ"ל ואת כ' נמחק: (י) בא"ד שנטעו ולבסוף עבדו אסור כדאמרין לקמן ל"ה יוסי בר' יהודה ומ"ק מממיר טפי כ"ל ויבית רבי יוסי הגלילי נמחק:

מתני' הנכרים העובדים את ההרים ואת הגבעות הן מותרין ומה שעליהן אסורין שנאמר ולא תחמוד כסף וזהב עליהם ר' יוסי הגלילי אומר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם על הגבעות ולא הגבעות אלהיהם ומפני מה אשירה אסורה מ' מפני שיש בה תפיסת ידי אדם וכל שיש בה תפיסת ידי אדם אסור אר"ע אני אובין וארון לפניך כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועין רענן דע שיש שם עבודת כוכבים: ג' ורבי יוסי הגלילי היינו תנא קמא אמר רמי בר חמא אמר ריש לקיש צפוי הר כהר איכא בינייהו תנא קמא סבר צפוי הר אינו כהר ומיתסר ור' יוסי הגלילי סבר צפוי הר הרי הוא כהר רב ששת אמר דכולי עלמא צפוי הר אינו כהר והכא

לכן נראה לר"ח דודאי עבודת כוכבים מיקרו ותקרובתן אסורה ולכן עובדיהם צסיף והא דדרשינן ולא ההרים אלהיהם קאי אלאד תאכדון כלומר שאין צריך לעקור ההרים והא דלמרינן בהשועט דכיון דלמך להר אינו קרוי זכתי מתיס' ואינו אסור היינו כששועט רחוק מן ההר שאז אין מתכוין לשם עבודת כוכבים וקרוז לפירוט זה מלאתי צפי' אחרים דרש"י ו"ל ומה שעליהם כגון אס יפוס וזהב וכסף אסור שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך ואע"ג דליניהו לא מיתסרי גזירת הכתוב הוא שההרים וגבעות שקרקע עולם אין צדק מה לאסוף אצל לאוסרם אצל עבודת כוכבים הו' ותלוש (י) שלהם כמלש של שאר עבודת כוכבים ותדע לך דעבודת כוכבים מיקרו דהא תניא לקמן ועובדיהם צסיף ואם לאו עבודת כוכבים מיהא עובדיהם אמאי נהרגין ובתמורה (דף כח:) מוקף לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהו' דומיל דמחוב ע"ל ולפי זה קשה לר"י מאלמרינן לקמן בפירוקן (דף מו:) א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרבא או חילוף ומה נעבד שאסור כמלש להדיוט מותר במחובר לגבוה שנאמר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם לא שנה הדיוט ולא שנה לגבוה ואי ס"ד דעבודת כוכבים מיקרו היכי דייק דשרי לגבוה אי משום דאין נאסר להדיוט הרי צעלי חיים דלינן לאסרם להדיוט ואפי"ה אסורי לגבוה ועוד קשה מה שפי' ר"ח דהר אינו קרוי זכתי מתיס' והא דדרשינן ל"ה הו' רחוק מן ההר קמ"ח מן ההר מ"ה הו' הא קאמר בפירוט דלשם הר קא שמיט וא"כ מתכוין הוא לעבודת כוכבים לכן נראה לר"י כלשון ראשון של רש"י דודאי לאו עבודת כוכבים מיקרי כדמשמע בהשועט (מולין 97 מ.) ותקרובתן מותרת ולא דמי לפעור דכתיב ציה ויאלכו זכתי מתיס' דההוא תלוש הו' והשתא נמי ניחא הא דלמרינן לקמן דשרי לגבוה כיון שאין שם עבודת כוכבים עליהם כלל והו' כאלו לא נעבדו: אמר ר"ע אני אובין וארון לפניך. כדאמרינן לקמן דר' יוסי הגלילי היה זקן מר"ע וגם בפרק בתרא דיטעין (דף פג.) צריש מזכיר ליה קודם ר"א זן עזריה ור"ע ותימה דלמרינן צסוף אחוזה מקומן (וצמח 97 מ.) גבי ר"ט ור"ע והיה שם תלמיד אחד שגל (מ) לפני חכמים תחילה ור' יוסי הגלילי שמו ואמרין נמי צעירוצין (דף נג.) שאמרה לו צרויא צדיתהו דר"מ שהיה מתלמידי בתראי של ר"ע גלילי (גלילי) שטוה ונראה לתלמיד חבר היה לו ר' יוסי הגלילי לר"ע וכן ממנו צנינים הו' ואע"ג שמוכרו בפרק בתרא דיטעין מקמי ר"ע לא קשיא דכמו כן מוכר בתאגדת הפסח ר"ע קודם ר"ט שהיה רבו כדמשמע צפי"ט דכתובות (דף פד:) ויעי' היטיב תוס' כתובות קה. ד"ה דחשיב ומוס' סוטה ד. ד"ה זן עולין: ב"ל מקום שאתה מוצא הר גבוה בו. צירושלמי פריך מבית הבחירה ומסיק ע"פ נביא ונבנה שם: תנא קמא סבר צפוי הר אינו כהר ומיתסר. וא"ת מ"ש דליפוי הר אסור יותר מתקרובתו דשרי דכפרישית לעיל וי"ל דמיירי הכא צפוי הנעבד אבז ההר ולכן אסור לת"ק ור' יוסי הגלילי סבר דחשיבניא ליה למחובר כהר עלמנו ושרי ואם תאמר אמאי מייתי ת"ק קרא דלא תחמוד לאסור צפוי הא לא מיירי קרא אלף בניו עבודת כוכבים וי"ל דהכי קא מייתי דכי היכי דנוי עבודת כוכבים אסורי מטעם תלוש ואע"ג דאיכא זהו חדא לנביותא דלינו נעבד הכי נמי מתסרי צפוי הר הנעבדים אע"ג דאיכא חדא לנביותא שהם נעבדים מחוברים אי נמי י"ל דקרא אסתמכת בעלמא וא"ת מאי האי דליפוי הר אסור ותקרובתו שריא ואלו נעבד דצעלי חיים הו' איפכא כדמשמע ריש פרק כל האסורים בתמורה (דף קח:) (ז) כדאמרינן ברייתא מתקיף לה רב חיננא טעמא דרבייה קרא לציפוי דצעלי חיים ממנו הבקר להנזיל הנעבד הא לא רבייה קרא צפוי חמור (מח.) ואומר ר"י דליפוי דתמורה מיירי דלינו נעבד ואינו עשוי אלף לנוי בעלמא ואע"ג דתקרובת צעלי חיים אסור כדמשמע צפי"ט דחולין (דף מ.) ואומר ר"י דליפוי דתמורה מיירי דלרמי צר חמא כוליהו תנאי דמתניתין אית להו אי"ל איכא למימר דההוא דתמורה איתא כר' יוסי הגלילי דשרי צפוי הר ואפי"ה נעבד ונראה לר"י דלרמי צר חמא כוליהו תנאי דמתניתין אית להו אי"ל שנטעו ולבסוף עבדו אסור (י) ר' יוסי הגלילי כדאמרין לקמן (עמוד 3) ות"ק מממיר טפי ואוסר אפי"ה צפוי של הר ולר"ע נמי אסור דאי שרי א"כ ר"ע היכי דריש דעך רענן אתא לסימנא לימא דאתא למימר ולא עך רענן אלהיהם כגון אי"ל שנטעו ולבסוף עבדו אלף ודאי אסור: ורבי יוסי הגלילי סבר צפוי הר מותר. ואם תאמר הא אמרינן כדלמא (א) תנא בתרא לטפויי אתי וי"ל דשאיני הכא דקרא דלייתי תנא קמא דלא תחמוד משמע שפיר לאסור צפוי הר: